

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

น้ำหนักเด็กแรกคลอด เป็นดัชนีที่แสดงถึงความสมบูรณ์ของทารก การตายของทารก และเด็กที่มีความผิดปกติทางสมอง มักมีสาเหตุมาจากน้ำหนักแรกคลอดของทารกเป็นประการสำคัญ ทารกแรกคลอดน้ำหนักน้อย หมายถึง น้ำหนักต่ำกว่า 2,500 กรัม เป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญยิ่งของโลก ทารกแรกคลอดน้ำหนักน้อยจะมีอัตราการตายสูงกว่าทารกแรกคลอดทั่วไป โดยมีการศึกษาพบว่าประเทศที่กำลังพัฒนามีอัตราการตายของทารกแรกคลอดน้ำหนักน้อยสูงกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว (Kadar, 1983 & Raju, 1986) เด็กที่มีน้ำหนักแรกคลอดน้อยจะมีการเจริญเติบโตทั้งด้านน้ำหนักและส่วนสูงช้ากว่าเด็กที่มีน้ำหนักแรกคลอดปกติในช่วงอายุที่เท่ากัน ในด้านพัฒนาการทางอารมณ์ เด็กที่มีน้ำหนักแรกคลอดน้อย จะมีอารมณ์แปรปรวนง่าย (Hyperdisorders) เนื่องจากขาดความอบอุ่นที่มารดาไม่ได้อยู่กับทารกในระยะเริ่มแรกของชีวิต เพราะทารกจะถูกแยกไปไว้ในห้องเด็กแรกคลอดโดยเฉพาะจนกว่าทารกจะแข็งแรง และปลอดภัย จึงจะให้กลับมาอยู่กับมารดา พฤติกรรมดังกล่าวนี้จะส่งผลไปยังการพัฒนาตลอดจนการปรับตัวทางสังคมของเด็กในอนาคต

สำหรับประเทศไทย ทารกแรกคลอดน้ำหนักน้อย มีอัตราร้อยละ 8.6, 8.2 และ 8.5 ในปี พ.ศ. 2538, 2539 และ 2540 ตามลำดับ (กรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข, 2543) จากข้อมูลสถิติของโรงพยาบาลศูนย์เชียงใหม่รายงานประจํานคราหะห์ สรุปได้ว่า อัตราของทารกแรกคลอดน้ำหนักน้อยเป็น 9.81, 9.32 และ 12.75 ในปี พ.ศ. 2538, 2539 และ 2540 ตามลำดับ

สาเหตุของการเกิดทารกแรกคลอดน้ำหนักน้อยยังไม่ทราบแน่ชัด และมีคณะนักวิจัยหลายคนได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ เช่น ปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ของมารดาที่ส่งผลทำให้ทารกแรกคลอดน้ำหนักน้อย ดังผลการศึกษาของ (สมศักดิ์ สุทัศน์รุฉฉฉฉ และกําแหง จารุจินดา, 2534) ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อน้ำหนักทารกแรกคลอดในมารดาวัยรุ่น (สมบัติ บุญทันใจ, 2532) พฤติกรรมการเลือกบริโภคอาหารของชาวชนบทภาคเหนือ (พัชรียุติธรรม, 2539) ปัจจัยบางประการของมารดาที่มีอิทธิพลต่อทารกแรกคลอด (สุจินดา พงษ์เมธา, 2532) ปัจจัยบางประการและแบบแผนชีวิตในระยะตั้งครรภ์ของมารดาที่คลอดทารกแรกคลอดน้ำหนักน้อย (สุริรัตน์ สุภวัฒน์, 2540) ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับโรค การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรม

การดูแลตนเองของหญิงตั้งครรภ์ที่มีภาวะความดันโลหิตสูงเนื่องจากการตั้งครรภ์ (อังคนา นวลยงค์, 2535) แต่การศึกษาดังกล่าวยังไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริโภคในระหว่างตั้งครรภ์กับน้ำหนักทารกแรกคลอดได้ในจังหวัดเชียงราย ปัญหาทารกแรกคลอดน้ำหนักน้อยได้ทวีจำนวนเพิ่มมากขึ้นแม้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ความดูแลเป็นพิเศษก็ตาม นอกจากนี้ปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดทารกแรกคลอดน้ำหนักน้อยแล้ว ยังเกิดจากภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ ที่เกิดในระหว่างตั้งครรภ์ พฤติกรรมการบริโภคอาหารของมารดา ก่อนตั้งครรภ์และขณะตั้งครรภ์น่าจะเป็นส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดทารกแรกคลอดน้ำหนักน้อย ผู้ศึกษาจึงสนใจพฤติกรรมการบริโภคระหว่างตั้งครรภ์ว่าจะมีความสัมพันธ์กับน้ำหนักทารกแรกคลอดหรือไม่เพียงไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริโภค ในระยะตั้งครรภ์ของมารดากับน้ำหนักทารกแรกคลอด

ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในมารดาหลังคลอด ที่มาคลอดทารกทั้งหมดที่โรงพยาบาลศูนย์ เชียงราย ประชาชนุเคราะห์ตั้งแต่วันที่ 25 กรกฎาคม - 31 สิงหาคม 2543

ขอบเขตประชากร

กลุ่มหญิงตั้งครรภ์ ที่มาฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลศูนย์เชียงรายประชานุเคราะห์ และคลอดทารกที่โรงพยาบาลศูนย์เชียงรายประชานุเคราะห์ ปี 2543

ขอบเขตกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลศูนย์เชียงรายประชานุเคราะห์และคลอดทารกที่โรงพยาบาลศูนย์เชียงรายประชานุเคราะห์ จำนวน 150 คน โดยมีข้อกำหนดดังนี้

1. คลอดทารกที่มีอายุครรภ์ครบกำหนด
2. ไม่เป็นทารกแฝด
3. ไม่มีภาวะแทรกซ้อนทางอายุรกรรมและทางสูติกรรม

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้

1. ได้ข้อมูลเบื้องต้นในการดูแลหญิงตั้งครรภ์ ที่มารับบริการฝากครรภ์ที่คลินิก ANC และให้บริการพิเศษแก่มารดาที่มีความเสี่ยงสูง ณ แผนกสูติ-นรีเวชกรรม โรงพยาบาลศูนย์ เชียงรายประชาชนเคราะห์ จังหวัดเชียงราย ในการส่งเสริมหญิงตั้งครรภ์ ให้มีภาวะโภชนาการที่ดี ในระหว่างตั้งครรภ์ เพื่อป้องกันการเกิดทารกแรกคลอดน้ำหนักน้อย
2. เพื่อนำความรู้จากการศึกษาถึงพฤติกรรมการบริโภคระหว่างตั้งครรภ์มาใช้ในการ ให้โภชนศึกษาแก่หญิงตั้งครรภ์ได้อย่างถูกต้อง ตรงประเด็น เพื่อป้องกันภาวะทารกแรกคลอด น้ำหนักน้อย และเพื่อแก้ไขปัญหาทารกแรกคลอดน้ำหนักน้อย ให้อยู่ในเกณฑ์ปกติตามนโยบาย ของกระทรวงสาธารณสุข
3. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำไปสู่การวิจัยระดับสูงต่อไป กรอบแนวคิดการวิจัย แสดงลักษณะสำคัญของมารดาที่มีอัตราเสี่ยงการเกิดทารกแรกคลอดน้ำหนักน้อย

นิยามศัพท์เฉพาะ

พฤติกรรมกรบริโภค หมายถึง จำนวนมือในการบริโภคอาหาร จำนวนอาหารที่ บริโภคต่อมือ อาหารที่ไม่บริโภคในระหว่างตั้งครรภ์ และอาหารที่สำคัญในขณะตั้งครรภ์ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง พฤติกรรมกรบริโภคของมารดาอาสาสมัครจำนวน 150 คน

ทารกที่มีอายุครบกำหนด หมายถึง ทารกที่คลอดจากมารดาที่มีอายุครรภ์ระหว่าง 37-42 สัปดาห์

ทารกแรกคลอดน้ำหนักน้อย หมายถึง ทารกที่คลอดและชั่งทันทีภายหลังตัดสายสะดือ ณ แผนกสูติ-นรีเวช โรงพยาบาลศูนย์เชียงรายประชาชนเคราะห์ ที่มีน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม

ทารกแรกคลอดน้ำหนักปกติ หมายถึง ทารกที่คลอดและชั่งทันทีภายหลังตัดสายสะดือ ณ แผนกสูติ-นรีเวช โรงพยาบาลศูนย์เชียงรายประชาชนเคราะห์ ที่มีน้ำหนักเท่ากับหรือมากกว่า 2,500 กรัม